

RÁDIÓ

ARANYSÁRKÁNY

Ha a rádiódrámáról sokáig olyan felfogása uralkodott, miszerint az láthatatlan színház, az *Aranysárkány* rendezője szemmel láthatóan még ennél is egyszerűbb nézeteket vall: szerinte a rádiójátéknak, de főleg a regénydramatizációnak egy lépéssel sem szabad túlhaladnia a mű pusztá felolvasásán. Úgy kell tehát megrendezni, hogy más-más színész-szel mondatja el a szereplők szavait, a cselekmény kötésére pedig felolvastatja az elbeszélői szöveget.

Könyvvel a kezemben hallgattam végig Kosztolányi művének rádió-változatát. Egyetlen sor, egyetlen szó sem esett ki a szövegből, legfeljebb itt-ott cserélődött fel a párbeszéd, vagy maradt ki egy kötőszó, hogy aztán még alázatosabban kövesse, vesszőről vesszőre, pontról pontra a regényt. Cselekményét így felesleges elmondani, legalábbis egyik vonulatát, a látható, felszíni történést, Novák Antal, Hilda, Csajkás Tibor és Liszner Vili esetét. A másik vonulatát viszont, amelyet a rádió háttérben hagyott, igen: az *Aranysárkány* ugyanis nem pusztán diáktörténet, Sárszeg tanárainak és diákjainak nyüzsgő, krétaszagú élete, bár ez önmagában is érdekes, izgalmas szintje a regénynek, s ha Slobodan Mojak ifjúsági rádiójátékot akart kerekíteni, úgy helytálló a diákok vizsgájára, Csajkás Tibor és Hilda szerelmére terelődött hangsúly. Itt van a mindenkori jó diák. Ebeczky Dezső, az érettségire készülők izgulása, egymást ijesztgetése a túl nehéz vizsgatételekkel, Tiborral az apja háta mögött találkoztató kissé hisztérikus kamaszlány, a fiatalság időtlen és megkerülhetetlen szituációinak hangulata.

A másik vonulata a regénynek Novák Antal matematika- és fizika-tanár magánélete és bukása. A rádióváltozat bevezetőjében öngyilkossági regénynek minősíti az *Aranysárkányt*, a lelki történést, bűnügyi regénybe illő magatartásokat húzza alá, ezzel azonban el is intézte, lezártnak tekintette a problémakört: a tíz rész már alig veszi górcső alá Novák öngyilkosságának „fiziológiai, filozófiai és pszichikai” (Bori Imre) motívumait, az „undort” (Bori), amely először Vili felettetésénél jelentkezik, s fajul az élettől való émelygéssé, az egyedüllétből csírázó bizonytalansággá. Elhanyagolja tehát azt a külső történéssel egyenértékű belső, pszichikai folyamatot, ami végül is pusztulásba viszi a tanárt. Illetve: magának a regénynek az érdeme, amennyiben ez mégis sejthető a rádióváltozatból. Azzal, hogy a Kosztolányi-mű nyomaiban lépked, s a rádió médiumába nem emeli át a regényt, a rendező ki-

Kosztolányi Dezső: *Aranysárkány*; Rendező: Slobodan Mojak. Zenei szerkesztő: Varga Éva. Hangfelvétel: Bakos Ferenc, Mihajlo Godo. Szerkesztő: Borbély János.

fosztja a műveit, illetve azokat az elvárásokat, amelyeket egy dramatizációval szemben kialakítunk.

A rendező elsősorban a beszélt szövegre építi a játékot, holott tudjuk, hogy a rádiódráma legalább négy akusztikai elemmel dolgozhat: a beszéddel, a zenével, zörejjel és a csenddel. Mindezek az *Aranysárkány*-ban is hallhatók, ám nagy részük csupán kulisszaként, a színhely (iskola, utca, kert) vagy a történet idejének megjelölésére szolgálnak (tücsökciripelés). Dramaturgiai funkciója talán egyetlen alkalommal van a zenének, az érettségi vizsgán, ahol a gyors, pattogó vagy vontatott, csikorgó zene Ebeczky Dezső és Lisztner Vili felelését érzékelteti.

Az *Aranysárkány* rendezőjének tehát nem sikerült „adoptálnia” (Cserés Miklós) a regényt. Az átdolgozottnak vélt változat továbbra is autonóm életét éli, ellenáll a tétova, félnék adaptációs kísérletnek. A hangzósínpadi jelenetek egy-egy bejelentett, a narrátor által előkészített szöveg illusztrációi csupán vagy előjátékai a felolvasó — gyakran az adásrész javát kitöltő — szövegéhez. Kétféle technika: a regény- és a rádiódráma technikája ütközik és semmisíti meg egymást. A megoldás talán az lett volna, ha a rendező a Kosztolányi-regény körütekintőbb elemzésével, az összefutó szálak megragadásával és a csomópontok kiemelésével teremtett volna autochton, nem csupán a beszédre épülő, több hangszerelésű, funkcióviselő elemekkel ellátott, csupán a mű eszmeiségét követő rádióregényt.

FEHÉR Katalin

K É P Z Ő M Ū V É S Z E T

A KÖZÉPSZERŰSÉG TUPÍROZÁSA

XVI. Nemzetközi Grafikai Biennálé. Modern Művészetek Galériája, Ljubljana, 1985.

A ljubljana-i biennálét a grafika egyik legnagyobb nemzetközi bemutatójaként tartják számon a nagyvilágban. 1955-ben, 30 évvel ezelőtt rendezték meg az első kiállítást, és azóta kétévenként rendszeresen találkát adnak egymásnak a különböző országok szelekciójába bekerült grafikusművészek. Ebben az esztendőben 55 ország 536 művésze képviselteti magát alkotásaival, ez bizonyos mértékben „visszafejlődés”, ha összehasonlítjuk az előbbi évek adataival, pl. 1981-ben 61 ország 574 alkotója vett részt. A statisztikai mutatók csökkenést jeleznek, ám az idei biennálé szervezőbizottsága még mindig imponáns számadatokkal